

то ці землі були в складі Австрійської (згодом Австро-Угорської імперії) з 1774 до 1918 р. та Російської імперії (1812-1918 рр.).

По-друге, коли мова йде про приєднання до України Північної Буковини та Північної й Південної Бессарабії, то треба мати на увазі, що ці землі в історичному минулому були в складі тих держав, які були на українській землі – Київської Русі і Галицько-Волинського князівства. І етнічний склад населення в переважній більшості становили українці. В Північній Буковині з 441,7 тис. населення в 1910 р. українців було 289,1 тис. (65,5%)¹⁰, а в Північній і Південній Бессарабії (в основному Хотинський і Акерманський повіти в 1917 р.) з 1020 тис. населення – 427 тис. (41,8%) становили українці, а молдаване (румуні) – 193 тис. (18,9%). Решта – інші національності¹¹.

І, по-третє, як вище підкреслювалося, «повернення Бессарабії і передача Північної Буковини» по суті відповідало відновленню історичної справедливості. Рада союзників, що зібралася в Парижі (1947 р.) підтвердила міжнародний юридичний статус кордону між Румунією і Радянським Союзом¹². Підтверджено це й у наш час угодами між Румунією та Україною.

¹ Політика. – 1990. – №26. – С.6.

² Там само.

³ СССР – Германия. 1939 год: Документы и материалы о советско-германских отношениях с апреля по октябрь. 1939 г. – Т.1. – Вильнюс, 1989. – С.64.

⁴ Там само. – Т.2. – С.59-61.

⁵ Там само. – С.63-64.

⁶ История дипломатии. 2-е изд. – М., 1975. – Т.4. – С.146.

⁷ Правда. – 1989. – 24 дек.

⁸ Вечерний Кишинев. – 1989. – 8 июля.

⁹ Політика. – 1990. – №6. – С.6; Радянська Буковина. – 1990. – 13 черв.; Час. – 1991. – 21 черв.

¹⁰ Mittelungen des statischen Landesamtes des Herzogtums Bukowina. – Czernowitz, 1913. – Н. XVII. – Т. I. – S. 58-61.

¹¹ Рудницький С.Л. Чому ми хочемо самостійної України? – Львів: Світ, 1994. – С.231, 250.

¹² Дюррозель, Жан-Батіст. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. Є.Марічева, Л.Погорелові, В.Чайковського. – К.: Основи, 1995. – С.387-388.

Петр Брицкий
(Черновцы)

Вопрос о Буковине и Бессарабии

в международной политике в 1939-1940 годах

В статье освещается вопрос о Буковине и Бессарабии в переговорах и тайных протоколах СССР и Германии в 1939-1940 гг., а также в советско-румынских отношениях.

Ключевые слова: Северная Буковина, Бессарабия, Румыния, СССР, Германия, переговоры, соглашения, протоколы.

Petro Bryts'kyi
(Chernivtsi)

The Issues of Bukovina and Bessarabiia in the Context of International Affairs in 1939-1940

The article investigates the question of Bukovyna and Bessarabiia in negotiations and secret protocols of USSR and Germany in 1939-1940, and also soviet-Romanian contacts.

Key words: Northern Bukovyna, Bessarabiia, Romania, USSR, Germany, negotiations, treaties, protocols.

УДК 94 (477+438)«1939/1945»: 327

Оксана Калищук
(Луцьк)

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ТЕРМІНОЛОГІЇ НАУКОВОГО ДИСКУРСУ (НА ПРИКЛАДІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ СТОСУНКІВ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ)

Стаття присвячена аналізу термінології, яка використовується на означення подій на українсько-польському порубіжжі у роки Другої світової війни. Автор звертає увагу на варіативність і контрверсійність понять, що демонструє складність та дискусійність проблеми.

Ключові слова: терміни, поняття, геноцид, етнічні чистки, конфлікт, протистояння, непотрібна війна, антипольські акції, Друга світова війна.

Термінологія взагалі, а суспільно-політична зокрема, прагне до єдності та прийняття всім суспільством. Саме суспільно-політичний термін – виразник суспільно-політичного поняття розкриває його суть, оскільки за кожним стоїть певне визначення, пов'язане з певною ідеологічною концепцією. Однією ж з обов'язкових умов успішності наукової дискусії є узгодження її учасниками термінів, що вони будуть вживати для означення тих чи інших понять, явищ, подій. Розбіжності у науково-історичній термінології іноді можуть стати причиною не лише непорозуміння між фахівцями, але й викликати низку асоціативних нашарувань та стереотипів¹.

Події на українсько-польському порубіжжі у роки Другої світової війни викликають донині чимало суперечок. Стосуються вони й означення того, що тоді відбувалося на західноукраїнських землях, в українській та польській традиції. Як зауважив польський історик Ян Кенсік, «ми постійно стоїмо перед відповіддю на фундаментальне питання про дефініцію кривавих подій часів Другої світової вій-

ни»². При цьому поняття, вживані в польському суспільстві часто-густо не знаходять підтримки в українському і навпаки. Тому спробуємо розглянути правомірність їх використання стосовно подій більш ніж 65-річної давнини.

Серед різноманіття означень, які зустрічаються в публікаціях на цю тематику, особливу увагу привертають два: «геноцид» та «етнічні чистки».

Вперше термін «геноцид» у сучасному розумінні вжив Рафаель Лемкін 1944 р., який писав: «Під «геноцидом» ми розуміємо знищення націй та етнічних груп. Це нове слово, що позначає стару практику, здійснювану сучасними методами», складається з двох коренів: грецького «genos» – раса, плем'я та латинського «cide» – «вбивство»³. Слід зауважити, що автор особливо підкреслював правну (юридичну), моральну і людську природу свого концепту, що надавала тим самим йому міжнародний вимір⁴. У Конвенції ООН із запобігання геноциду та покарання за нього 1948 р. вказано, що під геноцидом розуміють дії, здійснювані з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку. До дій, що підпадають під визначення геноциду, відносять вбивство людей, що належать до певної групи, спричинення серйозних тілесних або психологічних ушкоджень, навмисне створення для будь-якої групи таких життєвих умов, які розраховані на повне або часткове фізичне її знищення, застосування методик запобігання народженню дітей у членів тієї групи та насильницька передача дітей з метою виховання їх батьками, які належать до іншої групи. Зупинитися на цих аспектах нас спонукає, зокрема, й та обставина, що на думку деяких дослідників розглядати події на західноукраїнських землях слід саме у світлі положень про злочини проти людяності, що містить Статут Міжнародного Військового Трибуналу від 8 серпня 1945 та «Конвенція у справі запобігання і покарання злочинів геноциду» ООН від 9 грудня 1948 р.⁵

Нині поняття «геноциду» стало настільки широким, що далеко не риторично звучить питання французького політолога Жака Семеліна про подальшу потребу використання слова «геноцид» у гуманітарних науках. У своїй праці автор замінює його словом «масакра», яке видається йому вільнішим від політичних конотацій та нейтральнішим («масакра – це загалом колективні дії, що включають винищення цивільних чоловіків і жінок, дітей і роззброєних солдатів»⁶). Зауважимо, що саме цей термін на означення «волинських» подій вживає П.Вечоркевич⁷.

На означення подій на західноукраїнських землях Ришардом Шавловським була висунута концепція *genocidium atrox* (геноцид жорстокий, жакливий, дикий, страшний) для означення геноциду, пов'язаного з найвирафітованішими тортурами, застосованими з чистого садизму⁸. Зазначимо також, що у Католицькій енциклопедії цей автор на-

писав, що український геноцид щонайменше чисельно переважав німецькі та радянські жорстокості; мордування усіх поляків від немовлят до старих, що нагадує єврейський Голокост, пов'язане було з садизмом та тортурами (*genocidium atrox*) часів Гайдамаччини⁹. Варто зауважити, що конструкція *genocidium atrox*, на думку її творця, може бути застосована у контексті пт.1 арт. II Конвенції від 9 грудня 1948 р.¹⁰, тобто несе у собі чітко визначене юридичне навантаження. Його позицію поділяє, зокрема, і Е.Семашко¹¹.

Тут слід зауважити декілька моментів. По-перше, наведене у Конвенції визначення геноциду має юридичну силу, і західна наука без огляду на поширене критичне налаштування до нього є засадничо від нього залежною. По-друге, геноцид – надалі глибоко дискусійний термін, занурений у суспільні, юридичні, геополітичні дебати і його застосування повинно передбачати максимально повне відтворення всієї багатогранності соціально-культурних взаємин¹².

Переважна більшість польських істориків, що займаються українсько-польськими стосунками на західноукраїнських землях у роки Другої світової війни, чітко визначають їх як етнічні чистки – варварські та несправедливі.

Термін «етнічні чистки» – порівняно новий (вперше з'явився 1981 р.). Він увійшов у міжнародний лексикон як калька з сербсько-хорватського виразу «*etničko čišćenje*». У 1990-ті рр. засоби масової інформації колишньої Югославії регулярно використовували цей вираз стосовно подій, які відбувалися під час громадянської війни у цій країні. У серпні 1992 р. вираз «етнічні чистки» почав з'являтися у документах міжнародних організацій.

Фактично не існує загальприйнятого визначення «етнічних чисток», хоча неодноразово робилися спроби його означити. В цілому етнічні чистки можна розглядати як політику, дії, спрямовані на етнічну гомогенізацію певної території, усунення членів окремої групи (при цьому вони набувають різних форм: від масового переселення етнічних груп до примусу еміграції, депортації і геноциду).

Найбільш категоричне твердження, що етнічні чистки еквівалентні геноциду, знаходимо у резолюції Генеральної Асамблеї ООН від грудня 1992 р., яка посилалася на політику «етнічних чисток» як форму геноциду. Хоча більшість країн використовує термін «етнічні чистки» як відмінне від геноциду.

Як зауважує Андрій Портнов, проблематика волинських подій 1943 року увійшла до західної науки практично одночасно з масовим засвоєнням нею категорії «етнічна чистка». Тож застосування цього концепту до нової для історіографії теми відбулося майже автоматично. Цьому, вочевидь, сприяло і те, що таке окреслення масових убивств сприймається академічніше, ніж «Волинська різанина», та яскравіше і менш евфемістично, ніж «Во-

линська трагедія»¹³. До того ж ці події було одразу вписано до загальноєвропейської тенденції гомогенізації національних територій. У цьому контексті як приклад згадаємо бодай доробок Тімоті Снайдера¹⁴.

Для частини вітчизняних вчених волинські події були етнічною чисткою територій (А.Русначенко)¹⁵, «етнічною чисткою» на українсько-польському пограниччі, мали ознаки міжетнічного зіткнення, міжетнічного конфлікту з метою реалізації державницьких прагнень обох націй (Л.Зашкільняк)¹⁶, етнічної чистки або можуть кваліфіковані як етнічна чистка, під час якої особливо постраждали поляки (В.Литвин)¹⁷, набули характеру етнічної чистки, у ході якої винищували дітей і жінок за одну тільки національну приналежність (В.Трофимович)¹⁸. Андрій Заярнюк висловлює думку, що саме термін «етнічна чистка» видається придатнішим для ситуації, де баланс сил був різним на різних територіях, у різний час, де форми проведення включають як фізичне винищення, так і виселення, де виконавці не мають підтримки державного апарату, а жертви можуть чинити збройний опір¹⁹.

Не менше психосемантичне навантаження несуть використовувані в українській та польській історіографії терміни «трагедія» (а останнім часом поширене – «протистояння») та «різанина». У великому тлумачному словнику ми читаємо: «трагедія – велике горе, нещастя, загальнонародне чи особисте, спричинене гострим непримиренним конфліктом»²⁰. Ще більш нейтральним виявляється поняття «протистояння»: «чинити опір дії, напору когось, чого-небудь, витримувати тиск із боку когось, чогось»²¹. Слово ж «різанина» у ньому витлумачене як «жорстоке кровопролиття, вбивство людей»²².

Вони кваліфікуються також як міжнаціональна війна, що розгорнули між собою УПА і АК (В.Литвин)²³; міжнаціональний українсько-польський конфлікт (Ю.Сливка)²⁴, кампанія деполонізації Волині, розпочата УПА 11 липня 1943 р., українсько-польська взаємна різня 1943 р. (Ю.Киричук)²⁵, «деполонізація краю» (К.Кондратюк, А.Русначенко)²⁶, примусове звільнення терену західноукраїнських земель від польського населення (С.Макарчук)²⁷, витіснення поляків з Волині²⁸.

Поширеним є також визначення подій Другої світової війни як польсько-української громадянської війни, українсько-польської війни за західноукраїнські землі, одного із кривавих епізодів українсько-польського конфлікту часів Другої світової війни на Волині (І.Льошин)²⁹; українсько-польського територіального конфлікту за Галичину і Волинь (Л.Зашкільняк)³⁰; неоголошеної польсько-української війни (Я.Дашкевич³¹; В.Петровський, Л.Радченко, В.Семененко³²); неоголошеної війни обох націй, які прагнули відродити свою незалежність (І.Цепенда)³³; українсько-польської війни на Волині, Поліссі (А.Русначенко)³⁴.

На думку Ярослава Ісаєвича, є сенс говорити саме про українсько-польське, а не про польсько-українське протистояння, оскільки його започаткувало прагнення українців здобути політичні права на території, де вони становили більшість³⁵.

Леонід Зашкільняк вважає, що зрозуміти волинські події можна лише у контексті українсько-польської «невідомої війни» (від початків українсько-польського протиборства в Галичині на початку 20 ст. і до 1947 р. включно), яка з української позиції була національно-визвольною війною (боротьбою) за право створення незалежної держави на теренах спільного проживання українців і поляків³⁶.

Окремо згадаємо позицію Ярослава Дашкевича, який кваліфікує те, що трапилося на Волині, як «непотрібний третій фронт»³⁷ (нагадаємо, що саме це означення ми знаходимо і у Лева Шанковського³⁸), українську війну проти трьох окупантів – німців, большевиків і поляків³⁹ та українсько-польську війну типу «війни сіл»⁴⁰. Зауважимо, що останнє підтримує й Ю.Киричук, який вважає, що у волинській трагедії 1943 р. було щось від селянської Жакерії, а українсько-польська боротьба проходила по типу «селянських воєн»⁴¹.

Слід згадати ще один концепт означення подій на українсько-польському порубіжжі у роки Другої світової війни – «антипольські акції». Так, зокрема, його ми зустрічаємо у працях Р.Дрозда⁴², Г.Мотики⁴³, В.Філяра⁴⁴, І.Льошина⁴⁵ (подібним слід вважати і вживане І.Льошином визначення «антипольського фронту»⁴⁶). Відзначимо, що вперше ми його зустрічаємо ще у документах часів Другої світової війни. Представники як українського, так і польського підпілля використовували це означення, описуючи події на західноукраїнських землях.

Як бачимо, дискусійність та контroversійність проблеми подій на українсько-польському порубіжжі у роки Другої світової війни відображає і стан розробки термінології на їх означення. Рівно ж як і застосовувані у дискурсі поняття відображають діаметральність позицій учасників дискурсу.

¹ Павлюх М.В. Психосемантичний відтінок історіографічних термінів «волинська трагедія» та «волинська різанина» у сучасній українській і польській публіцистиці про події 1943 р. на Волині / Марія Павлюх // Стиль і текст. Вип. 7. – К., 2006. – С.189.

² Кенсік Я. Втрати населення під час польсько-українського міжнаціонального конфлікту в роки Другої світової війни // Україна-Польща: важкі питання. Т. 9. Матеріали ІХ і Х міжнародних наукових семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». Варшава, 6-10 листопада 2001 р. / Наук. ред. М.М. Кучерепа. – Луцьк: ВМА «Терен», 2004. – С. 37.

³ Lempkin R. Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation – Analysis of Government – Proposals for Redress / Raphael Lempkin. – Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 1944. – 670 pp.

⁴ Panné J.-L. Kilka uwag na temat genezy pojęcia «ludobójstwo» / Jean-Louis Panné; tłum. Ursula Paprocka-Piotrowska // Pamięć i Sprawiedliwość. – 2007. – Nr. 1(11). – S.378.

⁵ Ільющин І. Українська повстанська армія і Армія крайова. Протистояння в Західній Україні (1939 – 1945 рр.) / Ігор Ільющин. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – С.76.

⁶ Semelin J. Purify and destroy : the political uses of massacre and genocide / Jacques Sermelin; translated from the French by Cynthia Schoch. – New York: Columbia University Press, 2007. – P. 323.

⁷ Wieczorkiewicz P. Masakra wołyńska / Paweł Wieczorkiewicz // Wprost. – 2008. – Nr. 35. – S.72 – 74

⁸ Encyklopedia «białych plam». T. 11, Legiony cudzoziemskie III Rzeszy – masoneria / [red. Mirosław Fijołek et al. ; aut. hasał Mariusz Affek et al.]. – Radom : Polskie Wydaw. Encyklopedyczne, 2003. – S. 174.

⁹ Encyklopedia katolicka. T. 11, Lu An – «Maryawita» / [zespół red. Antoni Bednarek et al.; aut. Maciej Abramowicz et al.]; Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. – Lublin : Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2006. – s.palata 120.

¹⁰ Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN. Tom 2. Ludobójstwo / pod redakcją Radosława Ignatiewa i Antoniego Kury. – Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2008. – S.27.

¹¹ Siemaszko E. Wołyń pod okupacją niemiecką / Ewa Siemaszko // Niepodległość i Pamięć. – 2008. – Nr. 1 (27). – cz.1. – S.253.

¹² Портнов А. Між «Центральною Європою» та «Русским миром»: Сучасна Україна у просторі міжнародних інтелектуальних дискусій / Андрій Портнов. – К.: НІСД, 2009. – С.124.

¹³ Портнов А. Між «Центральною Європою» та «Русским миром»: Сучасна Україна у просторі міжнародних інтелектуальних дискусій / Андрій Портнов. – К.: НІСД, 2009. – С.118.

¹⁴ Snyder T. The Causes of Ukrainian-Polish Ethnic Cleansing 1943 / Timothy Snyder // Past & Present. – 2003. – Nr. 179 (may). – P. 197-234; Snyder T. The Reconstruction of Nation: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999 / Timothy Snyder. – New Haven; London, Yale University Press, 2003. – XV, [1], 367 p.: il.; Snyder T. Rekonstrukcja narodów: Polska, Ukraina, Litwa i Białoruś 1569-1999 / Timothy Snyder; przeł. Magda Pietrzak-Merta. – Sejny: Fundacja Pogranicze, 2006. – 350, [2] s. : il.

¹⁵ Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-1950-х роках / Анатолій Русначенко. – К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2002. – С.176.

¹⁶ Зашкільняк Л. Україна і Польща в ХХ столітті: від конфліктів до порозуміння / Леонід Зашкільняк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки. – Острог, 2003. – С. 80.

¹⁷ Литвин В. Тисяча років сусідства і взаємодії / Інститут історії НАН України. – К., 2002. – С. 107; Литвин В.М. Україна в Другій світовій війні (1939 – 1945) / Володимир Литвин. – К.: Видавничий дім «Лі-Терра», 2004. – С. 248.

¹⁸ Трофимович В. Деякі аспекти українсько-польських відносин у роки Другої світової війни / Володимир Трофимович // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки. – Острог, 2003. – С. 257.

¹⁹ Заярнюк А. Виконавці етнічної чистки поляків на Волині як інтелектуальна проблема / Андрій Заярнюк // Волинь і Холмщина 1938-1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади / Голова редакційної колегії Ярослав Ісаєвич. – Львів, 2003. – (Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність, 10). – С. 262.

²⁰ Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Г.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – С. 1260.

²¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Г.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – С. 993.

²² Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Г.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – С. 1034.

²³ Литвин В. Тисяча років сусідства і взаємодії / Інститут історії НАН України. – К., 2002. – С.109.

²⁴ Сливка Ю. Українсько-польське протистояння періоду Другої світової війни: вигоки та наслідки / Юрій Сливка. – Львів: Інститут українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України, 2003. – С.47.

²⁵ Киричук Ю. Український національний рух 40-50-х років ХХ століття: ідеологія та практика / Юрій Киричук. – Львів: Добра справа, 2003. – С.129, 130.

²⁶ Кондратюк К. Українці і поляки в радянських партизанських загонах в роки Другої світової війни // Україна – Польща: важкі питання. Т.9. – С.216; Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-1950-х роках / Анатолій Русначенко. – К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2002. – С. 157.

²⁷ Макарчук С. Цивільне населення Волині і Галичини у розрахунках і діях різних військово-політичних структур років Другої світової війни / Степан Макарчук // Волинь і Холмщина 1938-1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади / Голова редакційної колегії Ярослав Ісаєвич. – Львів, 2003. – (Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність, 10). – С.253.

²⁸ Протоколи узгоджень і розбіжностей, прийняті на міжнародних наукових семінарах «Українсько-польські відносини в роки Другої світової війни» // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. – 2001. – № 11. – С.

²⁹ Ільющин І. Волинська трагедія 1943 / Ігор Ільющин // Енциклопедія історії України. / Редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – Т.1: А-В. – С.609; Ільющин І. Волинська трагедія 1943-1944 рр. – К.: Ін-т історії України; Київський славистичний університет, 2003. – С.167-251 та ін.

³⁰ Зашкільняк Л. Україна і Польща в ХХ столітті: від конфліктів до порозуміння / Леонід Зашкільняк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки. – Острог, 2003. – С. 80.

³¹ Дашкевич Я. Польсько-українські відносини: українська меншина в Польщі, польська меншина – в Украї-

ні / Ярослав Дашкевич // Український час. – 1998. – Ч. 1 (17). – С. 11.

³² Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі / В.В.Петровський, Л.О.Радченко, В.І.Семененко. – Вид. 2-ге, випр. та доп. – Харків: Видавничий дім «Школа», 2008. – С. 455.

³³ Цепенда І.С. Суспільно-політична ситуація на Волині в 1943-1944 роках // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки: історичні науки. – Луцьк, 2002. – Ч. 5. – С. 168.

³⁴ Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-1950-х роках / Анатолій Русначенко. – К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2002. – С. 156.

³⁵ Ісаєвич Я. Основні проблеми українсько-польських відносин у ХХ ст. / Ярослав Ісаєвич // У пошуках правди: Зб. матеріалів міжн. наук. конф. «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20-23 травня 2003 р. / Упоряд. В.К. Баран, М.М. Кучерепа, М.В. Моклиця, В.І. Гребенюк. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського державного університету імені Лесі Українки, 2003. – С. 7.

³⁶ Зашкільняк Л. Невідома війна: українсько-польські стосунки на Волині і в Східній Галичині в 1939 – 1944 рр. / Леонід Зашкільняк // Педагогічна думка. – 2008. – №4. – С. 33.

³⁷ Дашкевич Я. Третій фронт у міжнародній грі в минулому і тепер / Ярослав Дашкевич // Український визвольний рух. Зошит 2: Українсько-польський конфлікт під час Другої світової війни: Наук. збірник. – Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2003. – С. 141.

³⁸ Шанковський Л. Українська Повстанча Армія // Історія українського війська (1917-1995). Упорядник Я. Дашкевич. – Львів: Світ, 1996. – С. 553-562.

³⁹ Дашкевич Я. Волинь у політичних іграх в 40-х рр. ХХ століття / Ярослав Дашкевич // Розбудова держави. – 2003. – № 5-8. – С. 15.

⁴⁰ Дашкевич Я. Волинський вузол / Ярослав Дашкевич // Універсум. – 2003. – № 5-6. – С. 19.

⁴¹ Киричук Ю. Українсько-польська збройна боротьба на західноукраїнських землях у 1942-1943 рр. / Юрій Киричук, Володимир Мороховський // Історія слов'янських народів: актуальні проблеми дослідження. Вип. 6. Слов'янські народи в Другій світовій війні. Збірник наук. праць / Відп. ред. П.М. Чернега. – К.: Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, 2000. – С. 156.

⁴² Дрозд Р. Навколо причин антипольської акції ОУН-УПА в 1943-44 рр. / Роман Дрозд // Незалежний культурологічний часопис «Ї». – 2003. – № 28. – С. 180-187.

⁴³ Мотика Г. Антипольська акція ОУН-УПА/ Гжегож Мотика // Незалежний культурологічний часопис «Ї». – 2003. – № 28. – С. 31-37; Мотика Г. Антипольська акція ОУН-УПА // Український альманах. 2003. – Варшава: Об'єднання українців у Польщі, 2003. – С. 178-188; Motyka G. Antypolska akcja OUN-UPA 1943-1944 // Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej. – 2001. – N. 8. – wrzesień. – S. 24 – 25; Motyka G. Antypolska akcja OUN-UPA w ukraińskiej historiografii // Antypolska akcja OUN-

UPA 1943-1944: fakty i interpretacje / Redakcja naukowa G. Motyka i D. Libionka; Instytut Pamięci Narodowej – Komisja ścigania zbrodni przeciwko narodowi Polskiemu – Warszawa: IPN, 2003. – S. 147-156.

⁴⁴ Filar W. Wołyń w latach 1939-1944 // Przed Akcją «Wisła» był Wołyń / pr. zbior. pod red. W. Filara. – Warszawa, 1997. – S. 30-38; Filar W. Wołyń w latach 1939 – 1944 / Władysław Filar // Przegląd Wschodni. – 2000. – T. 6, z. 4. – S.

⁴⁵ Ільюшин І. Українська повстанська армія і Армія крайова. Протистояння в Західній Україні (1939 – 1945 рр.) / Ігор Ільюшин. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – С. 234.

⁴⁶ Ільюшин І. Антипольський фронт у бойовій діяльності ОУН і УПА // Український історичний журнал. – 2002. – № 3. – С. 94-104; Ільюшин І. До питання про антипольський фронт ОУН і УПА в роки Другої світової війни // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки. – Острог, 2003. – Вип. 3. – С. 241-249; Ільюшин І. Ким і як приймалося рішення про проведення антипольської акції на Волині у 1943 році? Документи свідчать // Український альманах. – Варшава: Об'єднання українців у Польщі, 2003. – С. 167-171.

*Оксана Калищук
(Луцьк)*

**К вопросу о терминологии научного дискурса
(на примере проблемы украинско-польских
отношений на западноукраинских землях в годы
Второй мировой войны)**

Статья посвящена анализу терминологии, которая используется для определения событий на украинско-польских приграничных землях в годы Второй мировой войны. Автор обращает внимание на вариативность и контрверсионность понятий, что демонстрирует сложность и дискуссионность проблемы.

Ключевые слова: *сроки, понятия, геноцид, этнические чистки, конфликт, противостояние, ненужная война, антипольские акции, Вторая мировая война.*

*Kalischuk Oksana
(Lutsk)*

**To the Question of Terminology of Scientific Diskurs
(on the Example of Problem of Ukrainian-Polish
Konflikt on Western Ukraine in the Years of Second
World War)**

The article is devoted the analysis of terminology vehicle, that the researchers of events apply on ukrainian-polish a border line in the years of Second world war. An author shows all variety and contradiction of determinations, which demonstrates contradictory character of problem. It is indicated on the necessity of work of the unique approaches in relation to a concept vehicle.

Key words: *terms, concepts, genocide, ethnic cleanings, conflict, opposition, carnage, undeclared war, Anti-Polish actions, Second world war.*